

מסילת ישרים

שקרים וחילול השם – מסילת ישרים יא

הרב חיים סבתו

והנה דבר השקר גם הוא חלי רע נתפשט מאד בבני האדם, ואולם מדרגות מדרגות יש בו.

יש בני אדם שאמנותם ממש היא השקרנות, הם הולכים ובודים מלבם קנבים גמורים למען הרבות שיחה בין הבריות או להחשב מן החכמים ויודעי דברים הרבה, ועליהם נאמר (משלי יב): תועבת ה' שפתי שקר, ואומר (ישעיה נט): שפתותיכם דברו שקר, לשונכם עולה תהגה, וכבר גזרו חכמים זכרונם לברכה (סוטה מב): ארבע פתות אינן מקבלות פני השכינה, ואחת מהם פת שקרנים.

ויש אחרים קרובים להם במדרגה, אף על פי שאינם כמוהם ממש, והם המכזבים בספריהם ודבריהם, והיגו, שאין אמנותם בכה ללכת ולבדות ספורים ומעשים אשר לא נבראו ולא יהיו, אבל בבואם לספר דבר מה, יערבו בהם מן השקרים כמו שיעלה על רוחם, ויתרגלו בזה עד שישב להם כמו טבע, והם הם הבדאים אשר אי אפשר להאמין לדבריהם, וכמאמרם זכרונם לברכה (סנהדרין פט): כה הוא עגשו של בדאי, שאפלו אומר אמת, אין שומעין לו, שכבר הטביעו בהם הרעה הזאת שלא יוכלו לצאת דבריהם נקיים מן הכזב מתוך פיהם. הוא מה שהנביא מצטער ואומר (ירמיהו ט"ד): למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו.

ויש עוד אחרים שחלים קל מחלי הראשונים, והם אותם שאינם קבועים כל כך בשקר, אלא שלא יחוש להתרחק ממנו, ואם יזדמן להם יאמרוהו, ופעמים רבות יאמרוהו דרך שחוק או כיוצא בזה בלא כוונה רעה.

ואמנם החכם הודיענו, שכל זה הוא הפך רצון הבורא ברוך הוא ומדת חסידיו, הוא מה שכתוב (משלי יג): דבר שקר ישנא צדיק, והוא מה שבאה עליו האזהרה (שמות כג): מדבר שקר תרחק. ותראה שלא אמר משקר תשמר, אלא מדבר שקר תרחק, להעיר אותנו על ההרחק הגדול והבריחה הרבה שצריך לברח מזה. וכבר נאמר (צפניה ג' י"ג): שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית.

וחכמים זכרונם לברכה אמרו (שבת נה): חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת, ובדאי שאם האמת הוא מה שכתב בו הקדוש ברוך הוא לקחתו לחותם לו, כמה יהיה הפכו מתעב לפניו.

והזהיר הקדוש ברוך הוא על האמת אזהרה רבה ואמר (זכריה ח): דברו אמת איש את רעהו, ואמר (ישעיה טז): והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת, ואמר (שם סג): ויאמר אה עמי המה בנים לא ישקרו. הא למדת, שזה תלוי בזה.

ואמר (זכריה ח): ונקראה ירושלים עיר האמת, להגדיל חשיבותה. וכבר אמרו זכרונם לברכה (מכות כד): ודובר אמת בלבבו, כגון רב ספרא וכו', להודיע עד היכן חובת האמת מגעת.

דף מקורות

וכבר אסרו לתלמיד חכם לשנות בדבורו חוץ משלשה דברים.

ואחד מן העמודים שהעולם עומד עליו הוא האמת, אם כן מי שדובר שקר כאלו נוטל יסודו של עולם, וההפך מזה, מי שזהיר באמת כאילו מקים יסודו של עולם.

וכבר ספרו חכמים זכרונם לברכה (סנהדרין צז): מאותו המקום שהיו זהירים באמת שלא היה מלאה המות שולט שם, ולפי שאשתו של רבי פלוני שנתה בדבריה אף על פי שהיה לכונה טובה, גרמה בהם מלאה המות עד שגרשוה משם בעבור זה, וחרו לשלותם.

ואין צריך להאריך בדבר הזה שהשכל מחיבו והדעת מכריחו.

ענפי חלול השם גם כן הם רבים וגדולים כי הרבה צריך האדם להיות חס על כבוד קונו, ובכל מה שיעשה צריך שיסתכל ויתבונן מאד שלא יצא משם מה שיוכל להיות חלול לכבוד שמים חס ושלום.

וכבר שנינו, אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם.

ואמרו זכרונם לברכה (יומא פו): היכי דמי חלול השם? אמר רב: כגון אנא דשקלנא בשרא ולא יהבנא דמי לאלתר. ורבי יוחנן אמר: כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין.

והענין, שכל אדם לפי מדרגתו ולפי מה שהוא נחשב בעיני הדור, צריך שיתבונן לבלתי עשות דבר בלתי הגון לאיש כמותו, כי כפי רבות חשיבותו וחכמתו כן ראי שירבה זהירותו בדברי העבודה ודקדוקו בה, ואם איננו עשה כן, הרי שם שמים מתחלל בו חס ושלום, כי כבוד התורה הוא, שמי שמרבה הלמוד בה ירבה כמו כן בישר ובתקון המדות, וכל מה שייחסר מזה למי שמרבה בלמוד, גורם בזיון ללמוד עצמו, וזה חס ושלום חלול לשמו יתברך, שנתנו לנו את תורתו הקדושה וצונו לעסק בה להשיג על ידה שלמותנו.